

УДК 72.01

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО МЕТОДИКИ ДИЗАЙН-ПРОЕКТУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ СЕРЕДОВИЩА

АБИЗОВ Вадим

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
vaddimm77@gmail.com

В дослідженні розглядаються методологічні основи типології та проектування об'єктів архітектурного середовища з аналізом його системно-структурних засад. Відповідно до них виявляються ієрархічні рівні формування та етапи дизайн-проектування середовищних систем і об'єктів. Дослідження базується на системному та середовищному підходах, які дозволяють розглядати об'єкти архітектурного середовища як ієрархічно підпорядковану цілісність.

Ключові слова: *об'єкти середовища, типологія, методика проектування, дизайн, системно-структурні засади, ієрархічні рівні.*

ВСТУП

Різноманітні середовищні об'єкти та існуюча методика їх проектування визначаються типологією архітектурного середовища, яка складається з просторових (архітектурних), предметних (дизайнерських) особливостей стану середовища та, власне, самого цього стану (атмосфери середовища), що існують в концептуальній єдності й цілісності. В основі вивчення системи якостей та параметрів певного типологічного ряду має бути покладено головний критерій – провідна домінуюча ознака. Такі поняття середовища як житлове, виробниче, рекреаційне, міське середовище та інші визначають його функціональні властивості та призначення й визначаються типами діяльності людини.

Питанням типології середовища присвячено багато робіт вітчизняних та закордонних авторів. Серед них варто відзначити праці І. Абизова, Б. Бархіна, Н. Дьоміна, А. Іконнікова, В. Куцевича, А. Тімохіна, Н. Шебек, В. Шимко [1-7]. Ці та інші автори спираючись на концепцію системного підходу розглядають архітектурне середовище як цілісність умов матеріального світу людини, які змінюються при переході з одного системного рівня на інший.

Проектування всіх типів та об'єктів середовища має базуватися на системному підході, сутність якого складається з реалізації вимог загальної теорії систем, коли об'єкт вивчення розглядається як сукупність взаємозалежних елементів і компонентів, що утворюють систему, яка зв'язує компоненти загальною метою.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Сучасні динамічні зміни різноманітних чинників і умов формування архітектурного середовища, розмаїтість та багатогранність середовищних систем і об'єктів та підходів щодо їх типологізації та проектування обумовлюють необхідність уточнення розуміння якостей середовища та методологічних і методичних засад його створення в дизайнерській діяльності.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

В підручнику «Основи дизайну архітектурного середовища [3, с.113] відмічається, що в залежності від задач, що повстають перед архітектором-дизайнером, можна виділити чотири рівня середовищного проектування: макрорівень (предметно-просторовий), мезорівень (об'ємно-просторовий), макрорівень (архітектурно-планувальний), мегарівень (планувальний). На кожному з рівнів середовищного проектування можна виділити типи архітектурного середовища, що будуть відрізнятися за властивостями матеріальних компонентів; за способами життя і ситуаціями життєдіяльності мешканців; за особливостями світогляду і середовищними концепціями людей, що його створювали; за принципами утворення і механізмами розвитку.

Поряд з тим, що при створенні типологічних класифікацій більшість авторів первинними вважають функціонально-просторові параметри архітектурного середовища, його також класифікують за образними характеристиками, морфологічними якістьми, соціокультурними значеннями тощо.

Серед останніх досліджень заслуговує на увагу докторська дисертаційна робота Н. Шебек, в якій в основу побудови типології архітектурного середовища пропонується покласти принципи багаторівневості, соціоорієнтованості, усвідомленості та інтегрованості. [4, с.9].

При всій доречності тих чи інших класифікацій розуміння якостей середовища та його композиційно-просторової організації для архітектурно-дизайнерської діяльності знаходиться в площині відкритого (екстер'єрного), тобто простору без покриття чи даху та закритого (інтер'єрного) – простору приміщення. Це власне відповідає усталеному вже розподілу дизайну середовища на зовнішній та внутрішній дизайн. Ці форми середовища відрізняються ступеню відкритості до природного середовища, а одна й та ж сама функція в них (наприклад рекреаційна) вирішуватиметься зовсім різними художньо-композиційними засобами.

В подальшому такий типологічний розподіл варто диференціювати на відповідні відкриті та закриті підсистеми, які також поділятимуться на менші за масштабом елементи. При цьому кожен елемент системи чи підсистеми повинен розглядатися як цілісна система певного рівня.

Основними положеннями теорії організації систем архітектурного середовища є наступні: система архітектурного середовища – не проста сума окремих елементів забудови та ландшафтних фрагментів, а єдине

цілісне утворення; як цілісне утворення архітектурна система має певні границі, які відокремлюють її територію від зовнішнього середовища; кожна архітектурна система (інтер'єр, будівля, площа, місто і т.п.) складається із підсистем, які також підрозділяються на менші за масштабом елементи; стійкість системи (незмінність її складових в процесі її життєдіяльності) визначається внутрішньою регуляцією, яка здійснюється за рахунок прямих та зворотних зв'язків; кожен елемент системи може розглядатися як цілісна система другого рівня організації матерії; системи розподіляються на відкриті, якщо вони обмінюються із зовнішнім середовищем інформацією та енергією, вибірково відкриті та закриті (замкнуті), якщо такого обміну та взаємодії не відбувається; архітектурні системи відносять до частково відкритих для обміну із зовнішнім середовищем, дякуючи людському фактору [6].

Першим ієрархічним рівнем відкритих просторів архітектурних систем буде містобудівний структурний блок, який визначає місце і роль середовищного об'єкту у просторі поселення та його забудови з урахуванням різних природно-кліматичних та містобудівних умов розташування, характеристиками оточуючого його природного і штучного середовища. Містобудівні умови розташування об'єктів дизайну разом із природно-географічними чинниками відіграють первісне визначальне значення щодо формоутворення як відкритих, так і закритих (інтер'єрних) просторів середовища. Причому цей ієрархічний рівень має декілька структурних підрівнів або підсистем: перший – рівень генеральної схеми планування території та регіонального планування; другий – рівень генеральних планів міст; третій – рівень проектів забудови мікрорайонів, кварталів, житлових та громадських містобудівних утворень та ансамблів з урахуванням відповідного благоустрою вулиць і площ.

Наступним ієрархічним рівнем проектування відкритих просторів є рівень організації середовища окремих будівель і споруд, підпорядкованому відповідному містобудівному утворенню та оточенню. На цьому рівні теж можуть бути виділені такі організаційні підсистеми: визначення принципової функціональної структури містобудівного об'єкту в контексті з загальним середовищним задумом; його композиційно-просторова організація, кольорове та світлотехнічне вирішення, в тому числі й окремих функціональних складових;

Останнім структурним блоком буде організація середовища оточуючих будівель територіальних фрагментів, таких як різноманітні прибудинкові майданчики (наприклад, спокійного та активному відпочинку), вхідні групи, місця паркування тощо. При цьому цей ієрархічний рівень має підсистему вже окремих первісних структурних елементів, таких як конкретні елементи благоустрою та облаштування, малі архітектурні форми, засоби візуальної інформації і тому подібне. Так, наприклад, для вхідної групи передбачається предметне наповнення її середовища та художньо-образне вирішення основних системоутворюючих елементів та фрагментів, синтез дизайну вхідної

групи з декоративно-прикладним, образотворчим та ландшафтним мистецтвом; використання відповідних будівельних матеріалів і виробів.

Що стосується закритих (інтер'єрних) – просторів приміщень, то їх варто також поділити на відповідні ієрархічні рівні архітектурного середовища. Першим ієрархічним рівнем проектування закритих просторів є організація всього внутрішнього середовища будівлі чи ансамблю будівель і споруд, об'єднуючого комплекс єдиним внутрішнім простором. На цьому рівні вирішується загальний архітектурно-просторовий задум та ідеологія внутрішнього середовища всього інтер'єрного простору, умови його взаємозв'язку та взаємодії з відкритим простором архітектурного оточення.

Другим ієрархічним рівнем закритих просторів буде організація внутрішнього середовища конкретних приміщень будівлі чи комплексу з урахуванням зв'язку з іншими відкритими та закритими елементами середовища. На цьому рівні, як і на попередньому вирішується функціональне зонування, архітектурно-просторова композиція, загальне кольорове вирішення, але не загального закритого простору будівлі, а вже окремого приміщення.

Третім структурним блоком є предметне наповнення середовища та композиційне й художньо-образне вирішення основних системоутворюючих елементів та фрагментів інтер'єру конкретного приміщення в контексті з його загальним середовищним задумом, як, наприклад, дизайн меблів, обладнання, світильників тощо.

І нарешті останнім ієрархічним рівнем середовища закритих просторів буде вирішення, в разі необхідності, деталей декору та синтезу мистецтв. Гармонійний синтез об'єктів дизайну з образотворчим та декоративно-прикладним мистецтвом (художня кераміка, монументальний і декоративний розпис, художній текстиль, скульптурні композиції, ужиткові вироби з деревини, металу, скла тощо) є вагомим засобом їх органічної взаємодії та зв'язку з архітектурним середовищем.

Такий методичний підхід є важливим для розуміння власне самого феномену архітектурного середовища як системи та може бути більш ефективно використано для подальших досліджень тенденцій та перспектив розвитку дизайну.

ВИСНОВКИ

Запропонований системний та середовищний підхід щодо типологізації та проектування архітектурного середовища буде сприяти розв'язанню проблеми естетичної привабливості та гармонійної виразності забудови. Основними ієрархічними рівнями та етапами проектування організації об'єктів відкритих просторів архітектурних систем є наступні: визначення місця і ролі середовищного об'єкту у просторі поселення та його забудови з урахуванням різних містобудівних та природно-кліматичних умов; вирішення загальної концепції проектного рішення та його дизайну з урахуванням містобудівної ситуації та оточуючої забудови; організація середовища територіальних фрагментів будівель і їх складових. Ієрархічними

рівнями проектування та організації архітектурного середовища при формуванні дизайну інтер'єрів (закритих просторів) є такі: організація всього внутрішнього середовища будівлі чи ансамблю будівель, що об'єднує комплекс; організація внутрішнього середовища конкретних приміщень будівлі чи комплексу; предметне наповнення середовища та композиційно-художнє вирішення його елементів; синтез мистецтв.

Такі системно-структурні засади типології та проектування об'єктів середовища дозволяють удосконалити їх організацію, більш достовірно визначити вимоги і умови їх формування та реалізації на різних ієрархічних рівнях та будуть корисними як для теорії, так і для практики дизайну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Abyzov V. Modern Conditions and the Impacts of the Creation of Architectural Environment. "Materials Science & Engineering – IOP". Published on line: in volume 245 World Multidisciplinary Civil Engineering-Architecture-Urban Planning Symposium - WMCAUS 12–16 June 2017, Prague, Czech Republic. Published online: 4 November, Bristol, 2017 с.
2. Бархин Б.Г. Методика архитектурного проектирования. – М.: Стройздат, 1982. – 224. Учебник/ Бархин Б.Г – М.: "Архитектура-С", 2006.
3. Основи дизайну архітектурного середовища: Підручник / Тімохін В.О., Шебек Н.М., Малік Т.В. та ін. - К.: Основа, 2010. –395 с.
4. Шебек Н.М. Теоретичні основи гармонізації архітектурного середовища: / Н.М. Шебек: Автореф. Дис.. на здоб. наук. ступеня докт. архіт.: спец. 18.00.01. К.:КНУБА, 2013. – 33 с.
5. Шимко В.Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование городской среды: Учебник / Шимко В.Т.– М.: "Архитектура-С", 2006. – 384 с.
6. Панова Л.П Системность архитектурной среды / Л.П. Панова. – Х.: ХНАГХ, 2010. – 235 с.

ABYZOV V. PROPOSALS FOR THE DESIGN METHODIC OF ENVIRONMENTAL OBJECTS

The study examines the methodological foundations of typology and design of objects of architectural environment with the analysis of its system-structural foundations. According to them, hierarchical levels of formation and stages of environmental systems and objects' design are revealed. The research is based on systemic and environmental approaches that make it possible to view the architectural environment's objects as hierarchically subordinate.

Key words: *environmental objects, typology, design methodic, system-structural foundations, hierarchical levels.*